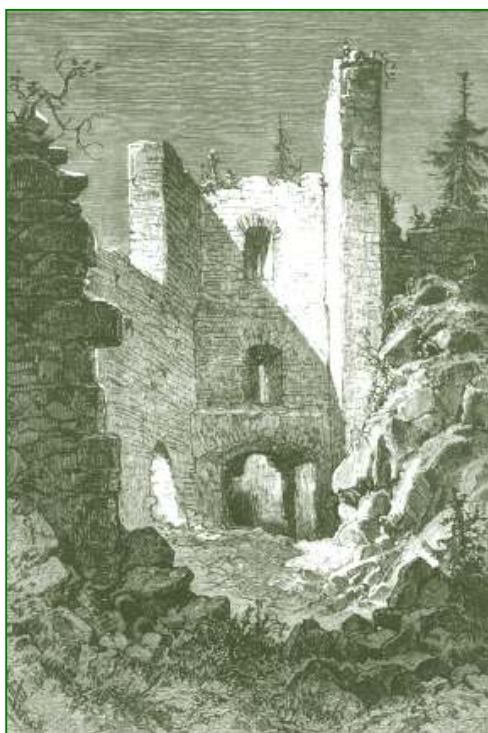

Dívčí Kámen Petr Jelínek

Přírodní rezervace a historický vývoj osídlení

K 540. výročí smrti Oldřicha II. z Rožmberka a 50. výročí vyhlášení přírodní rezervace v roce 2003 pořádaly Správa CHKO Blanský les a Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově dlouhodobou výstavu, přibližující jednu z významných lokalit Českokrumlovska - Dívčí Kámen.

Hradní zřícenina Dívčí Kámen se nachází necelých deset kilometrů od Českého Krumlova na vysokém skalnatém ostrohu obtékáném řekou Vltavou a jejím přítokem Křemežským potokem. Lokalita je známa jednak z hlediska přírodovědného, jednak z pozice archeologů a historiků. V roce 1952 zde byla vyznačena přírodní rezervace o rozloze 4,92 ha, chránící jedinečný ekosystém na rulovém ostrohu, který je význačným geomorfologickým útvarem tohoto území. První pravěké nálezy byly v této lokalitě učiněny ve 30. letech 20. století. Další nálezy pocházejí ze 40. až 50. let 20. století. Odborný archeologický průzkum provedl dr. Josef Poláček z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích v letech 1962 až 1976. Archeologické nálezy naznačují osídlení již v pozdní době kamenné - eneolitu (cca 2300 - 2100 př. n. l.) a střední době bronzové (cca 1500 - 1200 př. n. l.). Bezpečně prokázané je osídlení v mladší a pozdní době bronzové (cca 1200 - 800 př. n. l.) a v mladší době halštatské (cca 600 - 500 př. n. l.). Několik nálezů dokládá přítomnost Keltů v 1. století př. n. l., tj. v době, kdy v těsném sousedství dominovalo oppidum v Třísově. Po odchodu Keltů pak zůstal Dívčí Kámen až do počátku vrcholného středověku neosídlen, archeologické nálezy prokázaly krátkodobé osídlení až ve 13. století.

Na místě starého sídliště vznikl ve druhé polovině 14. století až první polovině 15. století gotický hrad, dnes označovaný za typický příklad hradní architektury doby Karla IV. V současné době patří hradní zřícenina svou délkou asi 210 m a šířkou 45 m k největším v Čechách. Dívčí Kámen náleží k několika málo hradům v českých zemích, jejichž zakládací listina se dochovala. Hrad založili synové Petra I. z Rožmberka, bratři Petr, Jošt, Oldřich a Jan. Český král Karel IV. jim 1. července 1349 udělil svolení k postavení hradu, který měl od svého založení vojenskou a správní funkci, když se stal centrem samostatného panství, které náleželo Rožmberkům. V roce 1394 zde byl krátce vězněn král Václav IV. V době husitských válek patřil hrad krátce Vilémovi z Potštejna, ale již v roce 1424 jej Oldřich II. z Rožmberka převzal zpět a po předání vlády nad rodovým majetkem zde v letech 1457 až 1461 pobýval. Hrad byl naposled opravován v roce 1506. Petr IV. z Rožmberka však rozhodl o vystěhování a opuštění hradu a Petr V. z Rožmberka uvedl v roce 1551 při zápisu do desek zemských hrad jako „zbořený“. Výstava představuje reprezentativní výběr z dokumentace vývoje osídlení a přírodních hodnot lokality Dívčího Kamene. Rozsáhlý soubor archeologických nálezů obsahuje kamenné, keramické, bronzové a železné předměty různého určení - od předmětů denní potřeby, přes zbraně až k ozdobám a drobným šperkům. Velmi zajímavý je výběr ikonografie, plánů a map. Veduty hradu z doby kol. r. 1805, vyobrazení z druhé poloviny 19. století a fotografická dokumentace z průběhu 20. století umožňují sledovat vývoj zříceniny v uplynulých dvou stech letech. Milovníky starých map zajisté zaujme věrná reprodukce plánu hradního areálu z roku 1798, jehož originál spolu s dalšími unikátními doklady opatruje českokrumlovská pobočka Státního oblastního archivu Třeboň. Na výstavě jsou k vidění reprodukce unikátní zakládací listiny hradu s pečetí Karla IV., nebo dopis Oldřicha II z Rožmberka se žádostí o dostavbu kamen na hradě, neboť „*již zde u nás na púšti zima bývá*“, datovaný 16. října 1457.

V této souvislosti zaujme návštěvníka výběr fragmentů zdobených keramických kachlů z nálezů na Dívčím Kameni. Zajímavým exponátem je model hradního areálu v ideální rekonstrukci stavu kolem roku 1450, který v měřítku 1:165 zhotovil a laskavě zapůjčil pan František Kápar z firmy Corona Muralis Český Krumlov. Část výstavy je věnována přírodním zvláštostem Dívčího Kamene. Z exponátů připomeňme alespoň základní geologickou mapu a navazující obrazovou dokumentaci skalnatého ostrohu se skalní hradbou, obklopeného smyčkou Křemežského potoka a tokem Vltavy. Další fotografie přibližují chráněnou flóru a faunu v přírodní rezervaci, jejíž vyhlášení připomínají dokumenty státní ochrany přírody. Velmi zajímavými exponáty jsou letecké snímky Dívčího Kamene i nejbližšího okolí včetně plochy keltského oppida Třisov. Výstavu připravili pracovníci Okresního vlastivědného muzea v Českém Krumlově a Správy Chráněné krajinné oblasti Blanský les pod odbornou garancí Mgr. Petry Effenberkové a akademického architekta Vojtěcha Storma. Zápůjčkou exponátů se na výstavě podílejí Státní památkový ústav v Českých Budějovicích - správa památkových objektů Hluboká nad Vltavou a Český Krumlov, Státní oblastní archiv Třeboň - pobočka v Českém Krumlově, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, firma Corona Muralis - František Kápar a Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově. K pořádání výstavy přispěli sponzoři: Obec Křemže a Lesy ČR - lesní správa Český Krumlov.

Ilustrace: Karel Liebscher, *Dívčí Kámen - hradní brána*. A. Sedláček, *Hrady, zámky... Budějovsko, Praha 1884*.

Hrad Dívčí Kámen

<http://www.ckrumlov.cz/>

Lokace: Zřícenina hradu Dívčí Kámen se nachází u vsi Třisov, 9 km severovýchodním směrem od města Český Krumlov. Hrad stál na vysokém skalnatém návrší, obtékaném řekou Vltavou a Křemežským potočkem, který se pod hradem vlévá do Vltavy.

Původ názvu: Jméno hradu vzniklo spojením německého výrazu Stein - Kámen či hrad a slova Maget (Mogt) - panna či dívka. Při označení hradu se používalo buď německého slova Maidstein (Menštejn) nebo do dnešní doby užívaného českého slovního spojení Dívčí Kámen.

Stavebně historický vývoj: V obvodu dnešní hradní zříceniny se rozkládalo výšinné sídliště, osídlené v několika pravěkých obdobích. Centrum sídliště bylo zničeno při budování hradu, zachovaly se pouze zbytky na severním a severovýchodním svahu. Na rozhraní starší a střední doby bronzové zde vznikla opevněná osada, chráněná na přístupnějších stranách valem.

Gotický hrad Dívčí Kámen byl vybudován ve dvou stavebních etapách. Mezi léty 1350 - 1360 vzniklo obytné jádro s dvoupatrovým západním palácem a ohradní zdi. Východní palác, třetí patro západního paláce s kaplí a kamenná hradba podhradí byly postaveny před rokem 1383. V první polovině 15. století bylo podhradí prodlouženo na severní straně až k východní palácové věži a opevněno dvěma hranolovými baštami. Hrad sestával ze tří částí - z vlastního obytného hradu, z horního předhradí a později vybudovaného podhradí, latránu, na jižní straně. Dívčí Kámen byl typickým příkladem gotické hradní architektury doby císaře Karla IV. Obytné jádro hradu tvořily dva třípatrové paláce, které svíraly na užších stranách pravidelné vnitřní nádvoří. V přízemí a dvou patrech obou paláců byly vždy tři místnosti s dřevěnými stropy a s okny do nádvoří. Ve třetím patře západního paláce se nacházel jediný sál s okny i ve vnější stěně a s obloukem v severní části, otvírajícím se do arkýřové kaple. Cesta do hradu vedla skrze tři hradební brány.

V současné době patří Dívčí Kámen svou délkou asi 210 m a šířkou 45 m k největším hradním zříceninám v Čechách. Zachovaly se zde části zdiva horního a dolního hradu a části hradebního opevnění.

Významné architektonické detaily. Do dnešní doby zůstaly zachovány fragmenty profilovaného ostění oken v hlubokých výklencích s bočními sedátky, ve východním paláci jsou štukové rámce oken a dveří.

Historie obyvatel objektu: Dívčí Kámen patří k nemnoha hradům v českých zemích, jejichž zakládací listina se dochovala. Hrad se rozhodli založit čtyři synové Petra I. z Rožmberka, bratři Petr, Jošt, Oldřich a Jan. Císař Karel IV. jim 1. července léta 1349 udělil povolení, aby "hrad jistý v Království Českém, Dívčí Kámen v mluvě české zvaný postavili a i hradbami, příkopy, věžemi a ostatními ohradami zpevniti mohli." Hrad byl postaven krátce po tomto datu. Hrad měl od svého založení vojenskou a správní funkci. Byl střediskem samostatného panství, které náleželo Rožmberkům. V dobách sporu české šlechty s králem Václavem IV. se hrad stal v roce 1394 místem krátkodobého pobytu zajatého krále na jeho nedobrovolné cestě do Rakouska. V prvních letech husitských válek postoupil Oldřich II. z Rožmberka hrad Dívčí Kámen Vilémovi z Potštejna, ale již v roce 1424 jej znovu převzal do svého vlastnictví. Když Oldřich II. z

Rožmberka roku 1457 předal vládu nad rožmberským majetkem svému synovi Janovi, rozhodl se odejít na Dívčí Kámen. Roku 1461 se vrátil zpět na rodové sídlo v Českém Krumlově. Na počátku 16. století začal hrad ztrácet svou funkci obranné pevnosti, ale přesto byl ještě v roce 1506 opravován. Náklady na jeho další údržbu byly příliš vysoké, a proto se Petr IV. z Rožmberka rozhodl hrad už dále neudržovat. Byl propuštěn poslední purkrabí, zbylé zařízení hradu bylo v truhlicích odvezeno do Českého Krumlova a hrad byl zcela opuštěn. Petr V. z Rožmberka uvedl při zápisu do desek zemských roku 1541, že k jeho Krumlovskému panství náleží také „Meidštejn zámek zbořený“. Mnoho kamene z hradu rozebrali okolní sedláci na stavbu domů a pro hospodářské účely. Do dnešní doby se z hradu dochovaly mohutné zříceniny, vévodící svým vzezřením celému okolí.

Legenda a vyprávění: Mladý Rožmberk Jošt pronásledoval laň, která mu u vysoké skály nad Vltavou pojednou zmizela. Místo ní se na skále objevila krásná bílá panna, pro níž Jošt ztratil srdce. Dívka nevěřila jeho slovům lásky nepodloženým žádným činem. Jako důkaz, že jeho slovo platí, postavil pan Jošt na skále pevný hrad a nazval své sídlo Dívčí Kámen. Jiná pověst praví, že ona prostá pasačka pána z Růže nevyšlyšela, ale ten nosil lásku k ní v srdci až do smrti a hrad nese název podle jejího kamenného srdce. Také se vypráví, že pan Jošt postavil hrad pro svých pět dcer jako úkryt před světskou zkažeností. Zlojné jazyky daly pak do oběhu jinou pověst: pan Jošt, nevázaný vášnivec, když se nabažil svedených žen, vodil je ke skále a ve vhodnou chvíli je srážel dolů do řeky. Kostí mnoha dívek leží dodnes na dně Vltavy, leč nikdo se neopovážil volat mocného Rožmberka před soud. V rozvalinách hradu

střeží skřítek veliký poklad. Kdo skřítku uvidí, pěkně ho pozdraví a nebude se mu vysmívat, poklad objeví. Zchudlý sedlák chtěl z rozvalin odvézt kámen na stavbu nového domu. Za jeho zády někdo kýchl. Sedlák řekl "pozdrav pánbůh", ale nikoho neviděl, myslel si, že někdo ze vsi si z něho tropí posměch. Na třetí kýchnutí tedy odpověděl zaklíním. V tu chvíli se setmělo, z puklin v kamenech vyskakovali roztodivní skřeti s píšťalami a bubínky a křepčili kolem ubohého sedláka. Pak se celý průvod rázem proměnil v tchoře, lišky, divoké kance a medvědy. Sedlák hrůzou omdlel. Poklad tedy čeká dál na dobře vychovaného člověka.

(mh, ilustrace z archivu RR)